

ВЕНЕТИ / ВЕНЕДИ РИМСЬКИХ ДЖЕРЕЛ: ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядається проблема територіальної локалізації племен венетів (венедів) - імовірних пращурів ранньосередньовічних слов'ян, згаданих у джерелах I - VI ст. десть між Карпатами та Прибалтикою.

Серед ономастикону, згаданого авторами римської доби в Центрально-Східній Європі, етнонім венети/венеди (Venethi, Venedae, Ούενεθαί) вже понад двісті років привертає особливу увагу [1]. Пояснюється це тим, що в епоху середньовіччя і аж до сьогодні германомовні сусіди називали слов'ян *вінідами, вендами, віндами*, а історик VI ст. Йордан прямо повідомляв, що «багатолюдне плем'я венетів» у його часи більш відоме під назвою склавинів (тобто слов'ян) та антів.

Численні спроби довести слов'янський характер етноніма *венети* [2] зазнали невдачі - самі слов'яни, схоже, ніколи не послуговувалися цією назвою, переконливої етимології на слов'янському мовному ґрунті вона не знаходить. Натомість етнонім *венети* кілька разів зустрічається в Західній Європі - серед кельтів та в Італії, а також серед іллірійських племен та на північному узбережжі Малої Азії [3]; назва має достатньо переконливе пояснення на кельто-італському мовному ґрунті [4].

Усі ці обставини дали підставу ряду дослідників стверджувати, що первинко етнонім «венети» стосувався неслов'янського племінного угруповання, яке (його частина) населяло терени між германцями і слов'янами і пізніше зникло. Германці ж, за традицією, продовжували називати своїх східних сусідів венетами - точніше, *венетами*: форми із дзвінким -d-, або ж щілинними -r-, -ю- (-th-) передають специфіку саме

германської вимови [5], - через що назва й опинилася перенесеною на слов'ян.

Нині це пояснення практично не викликає принципівих заперечень, однак воно закономірно підводить до питання, що вирішується вже не так однозначно: чи були східноєвропейські венети-венеди з джерел I - III ст. уже слов'янами, чи ще гіпотетичними «справжніми» венетами, етнонім яких германці дещо пізніше перенесуть на слов'ян?

Свого часу тотожність венетів, згаданих Плінієм і Тацитом, слов'янами сприймалася як аксіома, багато дослідників дотримується цієї думки і сьогодні, але поряд з цим усе частіше лунають голоси на заперечення такого ототожнення [6]. Питання це, безперечно, є дуже важливим у контексті дискусії про терени, що їх мали населяти слов'яни як у перші століття нашої ери, так і в попередні часи, адже незважаючи на успіхи історичного мовознавства та археології досі достеменно невідомо, які ж саме з пам'яток і культур межі та перших століть нашої ери вважати слов'янськими [7].

Не викликає сумніву, що розв'язання «венедського питання» якщо й не вирішило б проблеми встановлення ареалу слов'ян у I-IV ст., то принаймні дозволило б суттєво просунутися у потрібному напрямку.

Суть «венедського питання» може бути зведена до двох складових: етномовна ідентифікація венетів-венедів римських джерел та їхня

територіальнолокалізація. Хоча це прикро, щодо локалізації ситуація вимальовується ще менш зрозумілою, ніж щодо ідентифікації. Ті дослідники, які в тому чи іншому контексті ведуть мову про венедів або обмежуються загальним визначенням: «десь у Східній Європі, північніше Карпат», або пропонують такі варіанти їх розміщення: 1) Повіслення, 2) Східна Прибалтика, 3) Передкарпаття, 4) Волинь, 5) Середнє Подніпров'я, 6) басейн Дніпра, 7) між Віслою і Дніпром, 8) між Карпатами і Фінською затокою. Дуже часто запропоновані варіанти або зовсім не мотивуються, або спираються на якусь одну групу джерел, ігноруючи та замовчуючи інші. Отже, питання про локалізацію венетів лишається далеким від вирішення, а без цього ми, вочевидь, не зможемо знайти хоч скільки-небудь надійного ґрунту для бодай спроби з'ясування їхньої етномовної належності.

На щастя - хоча, скоріше, на жаль — ми маємо небагато джерел перших століть н.е., що згадують венетів-венедів у Східній Європі, й тому я маю можливість у цій невеличкій статті нагадати читачеві їхній зміст.

Першим про венедів у Східній Європі згадує Пліній Старший у 4-й книзі своєї «Натуральної історії» (між 52 і 79 рр. н. е.). У фрагменті, присвяченому описові островів та узбереж Північного океану, що, за тодішніми уявленнями, омивав Європу, Пліній зазначає: «...не меншою [за Скандинавію], як переказують, є Енінгія (Aeningia). Дехто повідомляє, що тут мешкають до річки Вістули сармати, венеди, скіри, гірри (Sarmatis, Venedis, Sciris, Hiris)». Далі йдеться про затоки на південному узбережжі Балтійського моря і півострів кимврів (Ютландію) [8].

Згадка, як бачимо, є вельми туманною - особливо плутанину вносить загадкова Енінгія, що більше ніде не згадується. Якщо мова тут іде про острів чи півострів, то чому на ньому опиняється Вістула (Вісла)? Якщо ж ідеться про область Вісли (очевидно, тут слід вбачати її нижню течію - біля моря), то чому поряд згадані мешканці степів - сармати? Не вдається простежити за іншими джерелами, де на той час мало мешкати германське - як вважається - плем'я скірів, і зовсім невідомими є згадані тут гірри. Не дивно, що згадка Плінія не отримала ще належного роз'яснення в працях сучасних інтерпретаторів.

Більш змістовним і, на перший погляд, більш певним є повідомлення про венетів історика Корнелія Тацита, який згадує їх у своєму описі германців (98 р. н. е.). Дійшовши у своєму викладі до східних країн Германії, неподалік яких мали

починатися терени сарматів, Тацит вагається, куди віднести певкінів, венетів і фенів - до германців чи до сарматів, при цьому він зауважує: «Венети (Venethi) багато чого засвоїли з їхніх [сарматів] звичаїв, бо нишпорять заради грабунків по всіх лісах і горах між певкінами і фенами» [9].

Остання фраза начебто проливає світло на локалізацію венетів, адже за сукупністю даних Страбона, Плінія, Птолемея, Певтінгерової мапи терени мешкання певкінів (= бастарнів - Germ. 46) відомі досить непогано - вони розташовувалися у басейнах Дністра, Пруту, Серету [10]. Фени, судячи з опису їх Тацитом (Germ. 46), мають відповідати мешканцям крайньої Півночі Європи - мисливцям саамам, що їх германці називали *фінами* [11].

Однак помістивши на мапі певкінів-бастарнів і фенів-фінів, побачимо, що область «розбійницької експансії» венетів мала б охоплювати територію, що своїми розмірами перебільшувала саму Германію! Якби Тацит мав уявлення про її розміри, він навряд чи міг випустити з уваги дану обставину, якщо ж він не мав уявлення про них, то досить несподіваною стає та впевненість, з якою він розміщує область експансії венетів саме між певкінами і фенами. Звідки могла бути отримана ця інформація і кому під силу було на той час охопити єдиним поглядом колосальний простір східних рівнин? Якщо зона експансії була настільки розлогою, то наскільки вужчою мала бути область власне помешкання венетів і де саме містилися центри цієї експансії? На ці питання не дає відповіді текст праці Тацита, і, отже, при буквальному прочитанні, він не надає нам інформації більш предметної за Плінієву.

Детальнішим і конкретнішим є опис світу астронома і географа Клавдія Птолемея близько 165 р. Згідно з даними Птолемея, частину Сарматського океану (= Балтійського моря) відразу на схід від гирла Вісли становить Венедська затока, по всьому узбережжю якої розселяється «великий народ» (έθνος ιεουστος) венеди (Ούεβεστσι). Південніше венедів - біля нижньої течії Вісли - сидять гутони, а на південний схід від перших мешкають галінди і судени (судини) [12].

Гутонів або готів нині досить упевнено ототожнюють з вельбарською культурою, пам'ятки якої, датовані серединою II ст. н.е., дійсно розташовані у пониззі Вісли по обох берегах ріки [13]. Судени і галінди знову з'являються на сторінках історії за доби середньовіччя - у XIII-XIV ст., причому близько від тих теренів, де їх помістив Птолемей: галінди - в районі Мазурських озер,

судени або судади (вони ж - ятвяги) - в районі Су-валкської височини, що її Птолемей (Geogr. III. 5. 5) назвав, очевидно, *Венедськими горами*, на схід і південний схід від перших [14].

Такий перегук інформації Птолемея із сучасними археологічними даними і даними середньовічних джерел значно підвищує довіру до його повідомлень, принаймні щодо тих фрагментів, де йдеться про венедів. Локалізація останніх вимальовується, отже, достатньо чітко - Венедська затока, вздовж якої, за Птолемеєм, мешкали венеди явно відповідає нинішній Віслянській сукупно з Куршською («бурштинове узбережжя»), на південному сході їхні терени, очевидно, сягали Мазурського поозер'я - тобто область венедів має відповідати нинішній Калінінградській області Росії з прилеглими ділянками територій Польщі і Литви.

Ця локалізація, як бачимо, не суперечить даним Плінія, де мова також іде про Повіслення і морські узбережжя. З даними Таціта, щоправда, маємо значно суттєвіші розбіжності — однак з вищенаведеної фрази історика явно випливає лише те, що венети-венеди здійснюють грабінницькі набіги на ті терени, що лежать між певкінами і фенами. Чи не вказує все це на те, що Птолемей, а також - менш чітко - Пліній зафіксували якраз місцезнаходження «розбійницького гнізда», звідки чинилися набіги, що про них згадує Тацит ?

Решта джерел, в яких наводяться дані щодо локалізації венетів, не підтверджують, однак, такого припущення. На так званій Певтінгеровій мапі - схемі римських доріг перших століть н. е. - венеди (Venadi Sarmatae) поміщені північніше «Бастарнських Альп» (Карпатських гір), між лугіями (Lupiones - resp. Lu^oiones) на заході і бастарнами (Blastarni) на сході [15]. Ця інформація, безперечно, повертає нас до повідомлення Таціта, де мова також іде про сусідство і з бастарнами-певкінами, і (хоча і не прямо) з лугіями, адже останні називаються Тацитом серед крайніх на сході племен Германії, за якими ще далі на схід лежать уже терени «етнічно невиразних» народів і в їх числі - венетів (Germ. 43-45).

Про Карпати, як про південну (південно-західну) межу області венетів, прямо йдеться і в повідомленні готського історика Йордана: «...біля лівого їх схилу, що спускається на північ, починаючи від народження річки Вістули, на безмежних просторах розташувався багатолюдний народ венетів (Venetharum natio populosa)...» [16]. Щоправда, між повідомленнями Плінія, Таціта, Птолемея і повідомленням Йордана (середина

VI століття) спливає кілька століть - не випадково Йордан зазначає: «...нині... вони [венети] переважно називаються склавінами і антами» і відводить цим останнім сукупну територію від озера Балатон до Дніпра [17].

Останнє уточнення дозволяє припускати не одночасовість інформації про локалізацію *власне венетів* і локалізацію склавів та антів [18]. Дійсно, якщо в середині або на початку VI ст. племена, відомі під загальною назвою венетів-венедів, розселялися від колишньої провінції Панонія до Дніпра [19], чи міг би хтось із сучасників сказати, що вони живуть біля *північного* схилу Карпат, *починаючи* від витоків Вісли? Вочевидь ці дві локалізації суперечать одна одній, що дає повне право припустити, що Йордан (або хтось із його попередників), говорячи про локалізацію венетів, мав перед очима джерело, давніше за VI ст. [20], де венети і були поміщені «біля лівого схилу Альп» (= північніше Карпат), близько витоків Вісли. Далі автор «Гетики», добре знаючи, що германці називають «вінідами» слов'ян, змальовує вже сучасну ситуацію: «Хоча *нині* [курсив мій.- С. К.] їхні назви змінюються...» і говорить про розселення *слов'ян* у VI ст.

Локалізація венетів, за Йорданом, *е* напрочуд близькою до їх локалізації за Певтінгеровою мапою, і, хоча автор «Гетики» користувався явно не нею, не можна виключати, що його джерело було близьким у часі до останньої редакції римського дорожника (близько середини III ст.).

На жаль, ані дорожник, ані Йордан нічого не повідомляють про північні і північно-східні межі області венетів. Але ці джерела сприяють уточненню фрази Таціта - зокрема, стає цілком очевидним, що венети не лише досягали території певкінів у своїх походах, а й мешкали у безпосередній близькості. На заході ареал венетів обмежувався Верхньою (?) Віслою, на що прямо вказує Йордан і з чим добре узгоджується інформація Таціта і Певтінгерової мапи.

Усе начебто говорить за те, що венети /венеди з повідомлень Таціта - Певтінгерової мапи - Йордана *не тотожні* венедам з опису Птолемея та Плінія [21], адже їхні території вочевидь не перетинаються і навряд чи могли змикатися; більше того - Тацит і Йордан не знають венетів там, де їх «поселяє» Птолемей, натомість обидва розміщують тут естіїв (Germ. 45; Get. 36) і навпаки - Птолемей на схід від витоків Вісли і північніше Карпат не згадує венетів, а розміщує тут інші племена (Geogr. III. 5. 8).

Однозначності висновків перешкоджає все та ж загадкова фраза Таціта, де венети «...нишпорять... між певкінами і фенами». Якщо фени -

це справді фіни Скандинавії, то чи не потрапляють вене́ди Птолемея в коло венетів Таціта [22]? Але проти цього свідчить, по-перше, те, що Тацит, згадавши на «бурштиновому узбережжі» естів, явно відрізняє їх від згаданих нижче венетів (Germ. 45), а по-друге, що він *вочевидь не уявляє собі теренів мешкання скандинавських фінів*. Справді, коли він говорить, що серед Океану живуть свіони (Germ. 44),- мова йде, безперечно, про Скандинавію,- то зазначає, що вони «...від несподіваних нападів ворогів [звідусіль] огорожені Океаном...», «за свіонами [на північ] ще одне море...», що ним, як вважають, замикається земне коло...» і т. д. (Germ. 45).

Отже, цілком очевидно, що хоча Тацит і отримав досить достовірну інформацію про спосіб життя північних фінів-мисливців, про терени їхнього проживання він не мав навіть приблизного уявлення (Germ. 46).

Неодноразово намагалися пояснити загадку фразу «між певкінами і фенами» загальною схематизацією географічного простору - Тацит, мовляв, звів тим самим воєдино різні блоки інформації, які об'єднувало лише те, що вони стосувалися найдаальших окраїн і меж Германії.

Але і з цим неможливо погодитись, якщо звачити на початок означеної фрази: «Венети... нишпорять заради грабунку по всіх лісах і горах...» - за своїм характером фраза явно більше нагадує «замальовку з натури», ніж штучне «кабінетне» узагальнення.

У вітчизняній історіографії найбільшої популярності набуло ототожнення Тацитових фенів з фіно-угромовними мешканцями басейну Верхньої Волги [23]. Саме в ті часи, коли Тацит писав свою «Германію», до басейну Верхнього Дніпра з його середньої частини просунулися носії зарубинецької культури. Водночас групи цього ж зарубинецького населення з'являються і неподалік Північно-Східних Карпат, змішуючись тут з представниками південно-східного варіанту пшеворської культури, поширеного в Прикарпатті та у Верхньому Подністров'ї вже з I ст. до н. е. [24].

Отже, маємо, нібито, досить точну відповідність словам Таціта: на півночі носії зарубинецької культури межують з ареалом волзьких фіно-угрів (= «фенів»), на південному сході сягають Прикарпаття, де сиділи в ті часи певкіни-бастарни. На цих окраїнних територіях «зарубинці» є прибульцями - їхні пам'ятки перемішані з пам'ятками інших етнокультурних груп - і це, начебто, також узгоджується з повідомленням Таціта, який говорить про неспокійний і бродяжницький характер життя венетів. Таким

чином, останні мають бути тотожні носіям зарубинецької культури.

Не дозволяє погодитися з таким поясненням передусім та обставина, що жодне давнє джерело або й джерело нового часу, що не зазнало впливу наукової традиції, *не називає фіно-угромовних мешканців Поволжя фінами* (або фенами). У використанні термінів «фіно-угри», «волзькі фіни» чи просто «фіни» щодо автохтонів Верхнього Поволжя ми стикаємось якраз із прикладом штучного й умовного узагальнення, що виникло в науковому середовищі не раніше XVIII ст. Дані середньовічних джерел не дають ніяких підстав припускати, що германські народи, які «запровадили» етнонім «фіни», могли бачити в населенні між Норвегією та Уралом етномовну цілісність і позначати її цим етнонімом, античним же авторам ці терени були взагалі практично невідомі.

Не дозволяє погодитися з тотожністю фіно-угрів Поволжя і фенів також невідповідність між відомим за археологічними джерелами рівнем культури перших і описом фенів Тацитом. Загальний характер культури тогочасних мешканців Поволжжя наближається до скотарсько-землеробських культур народів Прибалтики і Подніпров'я [25], тоді як опис Таціта явно стосується мисливців крайньої Півночі.

Отже, маємо досить суперечливу ситуацію - з одного боку Тацит не уявляє собі теренів проживання тих племен, що їх він описує під назвою «фени», а з другого - він упевнено, без жодної обмовки, обмежує цими теренами область іншого етнічного угруповання.

При вирішенні цієї суперечності слід виходити передусім з того, що Тацит, очевидно, об'єднав у свій розповіді про венетів і фенів дані принаймні двох різних джерел - в одному мова йшла про дивні (як для римлянина, так і для германця) звичаї і побут народів Півночі - «фінів», в іншому - про звичаї венетів і межі їхньої області.

Ключем до розгадки слід вважати форму назви з -e-: «фени» (Fenni), тоді як германці вимовляють цей етнонім як «фіни» і саме цю форму знаходимо у Клавдія Птолемея, що вперше згадує фінів (Oiwoi) у Скандинавії (Geogr. II. 11.16), у Йордана (Finni: Get. 22, 23) та в інших давніх авторів. Корінь же fen(n)- у германських народів означає «болото»: д.-в.-нім. fenna, fenni «болото» д.-півн. (сканд.) fen, «т. с.» англо-сакс. fen «т. с.» д.-фриз. fenne «т. с.» [26].

Отже, слід, очевидно, припустити, що Тацит, почув від когось з германських інформаторів, що венети займають простір між певкінами і *болотами*, але володіючи в той же час інформацією

Етногеографічна ситуація в Центрально-Східній Європі у I - II ст. н. е.
за даними античних авторів

про «фінів» (resp. саамів), він помилково переосмислив слово *fenn-* «болото» як етнонім, тотожний етноніму «фіни», і в остаточному тексті надав чомусь перевагу саме цій формі. В етногеографічні тонкощі настільки віддалених теренів він вирішив не вдаватися, в чому і зізнається в кінці свого твору.

Навряд чи варте особливих вагань визначення того, які саме болота мав на увазі невідомий германський інформатор: басейн ріки Прип'ять є найбільш заболоченим регіоном Європи, через що в усі часи ставав важливою розмежувальною перепорою. Саме цей регіон міг бути окреслений просто як «болото», не потребуючи особливих роз'яснень, яке саме болото мається на увазі. Цього, однак, не знав Корнелій Тацит.

Отже, прийнявши ототожнення «фени» (з фрази про терен венетів) = Прип'ятські болота, можемо достатньо чітко окреслити ареал венетів: на півдні він обмежувався теренами бастарнів-певкінів, далі його кордон ішов уздовж

передгір'їв Карпат, або й самими Карпатами, на заході - вздовж течії Вісли (близько неї), доки не сягав на півночі болотистих районів Середнього Побужжя, що безпосередньо змикалися з Прип'ятськими болотами, уздовж південного краю яких, кордон, очевидно, тягнувся далі на схід ще на якусь відстань.

Ареал прикарпатських венетів, як він реконструюється за даними Тацита, Певтінгерової мапи, Йордана показано на наведеній нижче карті-схемі (окреслено пунктиром).

Як уже було сказано, прикарпатським венетам не тотожні венеди з повідомлень Плінія і Птолемея, яких слід ідентифікувати, очевидно, з естіями, що їх Тацит та Йордан розміщували на «бурштиновому узбережжі». Існування між Карпатами і Балтійським морем двох різних (груп) племен під однією назвою не є чимось незвичайним, особливо якщо пригадати, що той самий етнонім - «венети» - повторюється в Європі ще, як мінімум, у шести різних місцях.

1. Огляд літератури до середини 70-х років див.: S/awwfa' F., Labuda G. Wenedowie (Wenetowie) // Słownik starożytności słowiańskich / Pod red. G. Labudy, Z. Stiebcra, - Wrocław - etc.: Ossolineum., 1977- T. 6. Cz. 2- S. 373-378. З пізнішої літератури варто згадати: Мачинский Д. А. К вопросу о территории обитания славян в I - VI веках // АСГЭ.-Л., 1976.-

Вып. 17.- С. 82-100; Labuda G. Udział Wenedów w etnogenezie Słowian // Etnogeneza i topogeneza Słowian.- Warszawa - Poznań, 1980.- S. 29-41; Kolendo J. Wenedowie w Europie Środkowej i Wschodniej. Lokalizacja i rzekhywistość etniczna // Przegląd Historyczny- 1984.-T. 75.- S. 637-653; Свод древнейших письменных известий о славянах /

- Под ред. Л.А.Гиндина, Г.Г.Литаврина.- СПб., 1994.- Т. 1.- С. 18-76, 129-132; *Рассадин СЕ.* Венеты и бастарны // *Barbaricum*- Warszawa, 1994- Т. 3.- С. 9-20.
2. Зокрема: *Rudnicki M.* Prastowianszczyzna - Lechia - Polska,- Poznań, 1959,- Т. 1.- С. 66-130; *Gołqb Z.* Veneti / Venedi - the oldest name of Slavs // *The Journal of Indo-European Studies*,- 1975.- Vol. 3.- P. 321-336.
 3. Огляд джерел див.: *Labuda G.* Wenedowie...; *Ibid.* Udział Wenedów...
 4. *Krahe H.* Die Sprache der Illirier- Wiesbaden, 1955.- S. 68-69, 113; *Milewski T.* Nazwy z obszaru Polski podejrzone o pochodzeniu wenedyjskie lub iliryskie // *Slavia Antiqua*.- 1964.- Т. 11 - С. 54-58; *Labuda G.* Op. cit.- С. 33-34.
 5. *Браун Ф.* Разыскания в области готто-славянских отношений.- СПб., 1899 - С. 333-334; *Milewski T.* Op. cit.- С. 55. *Gołqb Z.* Op. cit.- Р. 323.
 6. Пор., зокрема: *Свод древнейших...*- С. 43, 132.
 7. Славяне и их соседи в конце I тыс. до н.э.- первой пол. I тыс н.э./ Под ред. И.П.Русановой, Э. А. Сымоновича.- М., 1993; *Баран В. Д.* Давні слов'яни-К., 1998-С. 19-20, 166 і далі; *Седов В. В.* Славяне: историко-археологическое исследование.- М., 2002.- С. 67 і далі; *Шукин М. П.* О трёх путях археологического поиска предков раннеисторических славян. Перспективы третьего пути // АСГЭ.- Вып. 28.- 1987- С. 82-100.
 8. *C. Plinii Secundi Historia Naturalis* / Ехе. С. Panckoucke.- Paris, 1835,- Vol. 11 - IV.- Р. 178; *Свод древнейших...*- С. 24-25.
 9. *Тацит Корнелий.* Сочинения / Пер. и ком. А. С. Бобовича,- М., 1993,- Т.1.- С. 372 - 373; *Свод древнейших...*- С. 39. Далі в тексті Germ, означає посилання на «Германію» К. Тацита.
 10. *Браун Ф.* Вказ. праця.-С. 99-116. *Подосипав А. В.* Восточная Европа в Римской картографической традиции.- М., 2002.-С. 324-325, 331.
 11. Огляд літератури і дискусій з цього приводу: *Whitaker I.* Tacitus' Fenni and Ptolemy's Phinnoi // *The Classical Journal*,- 1980.- Vol. 75,- № 3.- Р. 215-224.
 12. *Cl. Ptolemaei Geografia* Ed. C. Muller- Paris, 1883 Vol. 1-2; *Боанарский М.С.* Античная география.- М. 1953,- С. 281-321; *Свод древнейших...*- С. 50-51. Далі в тексті «Geogr.» означає посилання на «Географію» К. Птолемея.
 13. *Wolągiewicz R.* Kultura wielbarska - problemy interpretacji etnicznej // *Problemy kultury wielbarskiej*.- Słupsk, 1981.- S. 79-84.
 14. Детальніше див.: *Kolendo J.* Wenedowie...- С. 643-644.
 15. *Подоенное А.В.* Певтингерова карта // *Свод древнейших...*- С. 68-76; *Подосипав А.В.* Восточная Европа...- С. 307-309, 318-321.
 16. *Йордан.* О происхождении и деяниях гетов/ Пер. и ком. Е. Ч. Скржинской: Изд. 2-е.- СПб., 1997.- С. 67, 128; *Свод древнейших...*- С. 106-107. Далі в тексті Get. означає посилання на працю Йордана.
 17. *Скржинская Е. Ч.* Комментарии // Йордан. О происхождении...- С. 209-213; *Седов В.В.* Вказ. праця.- С. 319.
 18. Пор. *Анфертьев А. Н.* Йордан // *Свод древнейших...*- С. 129-131.
 19. Цю локалізацію блискуче підтверджують дані археологічних досліджень: *Баран В. Д.* Вказ. праця.- С. 20-25; *Седов В. В.* Вказ. праця.- С. 207, 319.
 20. У своїх географічних викладах Йордан неодноразово посилається на Павла Орозія (поч. V ст. н. е.) (Get.4; пор. *Скржинская Е. Ч.* Вказ. праця.- С. 177). Однак у праці Орозія, що непогано збереглася, венети не згадуються, отже автор Гетики скористався тут іншим джерелом, імовірно на кшталт мапи, про що говорять слова: «...Біля лівого їх схилу...» тощо.
 21. До такого висновку доходить, зокрема, *Єжи Коленей* (Op. cit.- С. 649-652), хоча неможливо погодитися з деякими його аргументами.
 22. Саме такий висновок робить Д. *Мачинський*: Вказ. праця.- С. 87-95.
 23. *Баран В. Д.* Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю.- К., 1972.- С. 3; *Залізняк Л. Л.* Первісна історія України.- К., 1999.- С. 173; *Давня історія України / За ред. П. П. Толочкатаін.- К., 2000-Т. 3-С. 15, 17.*
 24. *Козак Д. Н.* Пшсворская культура // Славяне и их соседи в конце I тыс. до н. э.- первой пол. I тыс. н. э.- М., 1993.- С. 53-66; *Давня історія України,- К., 2000.- Т. 3.- С. 26-37.*
 25. *Смирнов К. А.* Дьяковская культура//Дьяковская культура. Сборник статей- М., 1974.- С. 78 - 79.
 26. *Kluge F.* Etymologisches Wurterbuch der deutschen Sprache / 21 Aufl.- Berlin; New-York, 1975.- S. 192.

S. Koncha

THE VENETS/VENEDS OF THE ROMAN SOURCES : THE SOLUTION OF THE LOCALIZATION PROBLEM

*The article considers the problem of the Veneti's nation localization which are regarded as the earl-medieval Slavs. According to the Tacit's message (I century), the Veneti lived between Pevkins (in the Podnistroviy) and Fenns which are considers as Finns of the North. But we may admit that the word «Fenns» in the Tacit's phrase does not mean the Finns, but a swampy place (from the German *fen(n)- swamp). This correction allows to comprehend an area where the Veneti were settled in I-II centuries.*